

บทที่ 6

สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ

ข้าวฟ่างเป็นพืชไร่ที่เกษตรกรไทยรู้จักกันมาประมาณ 20 ปีมาแล้ว ความสำคัญของข้าวฟ่างที่มีต่อเศรษฐกิจไทยนอกจากจะเป็นที่รู้จักดีในฐานะของพืชที่ทำรายได้ให้ประเทศไทยได้ถึงถึงเกือบ 1,000 ล้านบาทต่อปีแล้ว บัจจุบันข้าวฟ่างยังเป็นที่รู้จักในฐานะเป็นวัตถุดิบพื้นฐานสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งถือว่าข้าวฟ่างมีคุณค่าทางอาหารไม่แตกต่างจากข้าวโพดมากนัก นอกจากนี้ยังมีจุดเด่นในแง่ของราคาที่มีจะถูกกว่าข้าวโพดและเป็นพืชที่ทนความแห้งแล้งได้ดีกว่าข้าวโพด สิ่งทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ซึ่งกำลังมีการพัฒนาในทิศทางที่ดี เพราะตลาดที่ประชากรของโลกต้องเพิ่มมากขึ้นพร้อม ๆ กับความจำเป็นในการยกระดับมาตรฐานการบริโภคของประชากรไปสู่อาหารจำพวกโปรตีนจากเนื้อสัตว์ยังคงมีอยู่ในประเทศพัฒนาและกำลังพัฒนาทั้งหลายแล้ว ทรานนั้นข้าวฟ่างในฐานะของเมล็ดพืชอาหารสัตว์อย่างหนึ่ง จะยังมีความสำคัญต่อไปอีก

ดังได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่าการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาความเหมาะสมของการเพาะปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว และพันธุ์ลูกผสมสีแดง โดยพิจารณาเปรียบเทียบต้นทุนและอัตราผลตอบแทนของทั้งสองพันธุ์ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพิจารณาตัดสินใจเลือกเพาะปลูกหรือส่งเสริมให้ปลูกพันธุ์ที่เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างรวมทั้งการวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนปลูก ได้เสนอรายละเอียดแล้วในบทที่ 4 และ 5 ตามลำดับ ในบทนี้จะเป็นการสรุปการศึกษาดังกล่าวอีกครั้งหนึ่งพร้อมทั้งการแสดงผลการยืนยันสัมมูลฐานของวิทยานิพนธ์นี้ ในส่วนท้ายของบทจะเป็นข้อสรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ

สัมมูลฐานและการพิสูจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษา เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวและพันธุ์ลูกผสมสีแดง ศึกษาเฉพาะพื้นที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ในฤดูเพาะปลูก 2527/2528 โดยมีสัมมูลฐานในการศึกษาดังนี้

1. ต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสูงกว่าพันธุ์พื้นเมือง
2. ผลตอบแทนจากการลงทุน จากการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสูงกว่าพันธุ์พื้นเมือง
3. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของ การปลูกข้าวฟ่างทั้งพันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์ลูกผสม

คือ การที่เกษตรกรขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

จากการศึกษาได้พบประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจพอสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนการปลูกข้าวฟ่าง

เพื่อที่จะทราบถึงต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างระหว่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวและพันธุ์ลูกผสมสีแดง การศึกษาใช้วิธีแยกต้นทุนตามความโน้มเอียง ที่ต้นทุนนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ต้นทุนผันแปร (Variable Cost)
2. ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost)

ซึ่งรายละเอียดได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ต่อไปนี้เป็นข้อสรุปประเด็นที่น่าสนใจมีดังต่อไปนี้คือ

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวและพันธุ์ลูกผสมสีแดง โดยสรุป พบว่า "ต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงสูงกว่าต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว โดยเฉลี่ยถึงไร่ละ 168.90 บาท หรือมากกว่าเฉลี่ยกิโลกรัมละ 0.12 บาท กล่าวคือค่าเฉลี่ยต่อไร่ของต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง เฉลี่ยไร่ละถึง 536.53 บาท ส่วนต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวเฉลี่ยไร่ละ 367.63 บาท

นอกจากนี้ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น ผลแตกต่างในต้นทุนผันแปร ข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงมีต้นทุนสูงกว่าโดยเฉลี่ยไร่ละ 179.45 บาท กล่าวคือ ต้นทุนต่อไร่ ข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงมีต้นทุนสูงกว่าต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวแทบทั้งนั้น อาทิเช่น ค่าแรงเตรียมดินจนถึงเก็บเกี่ยวและยกขึ้นสี สูงกว่าโดยเฉลี่ยไร่ละ 47.65 บาท ทั้งนี้เพราะข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงต้องการการเพาะปลูกและดูแลรักษาอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการมากกว่า เช่น การขักร่องแล้วหยอด มีต้นทุนสูงกว่าเฉลี่ยไร่ละ 21.50 บาท (พันธุ์พื้นเมืองใช้วิธีหว่านเป็นส่วนใหญ่ทำให้ค่าแรงถูกกว่ามาก) นอกจากนี้ยังมี ค่าแรงการถอนแยก ค่าแรงการใส่ปุ๋ย ค่าแรงการฉีดยาปราบศัตรูพืช รวมถึง ค่าแรงการเก็บเกี่ยวและขนไปเก็บ. ค่าแรงการยกขึ้นสี

เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่มีต้นทุนสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองสีขาวยังสิ้น และนอกจากนี้ค่าใช้จ่ายที่สำคัญที่ทำให้ต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงสูง ก็คือ ค่าวัสดุการเกษตร ซึ่งประกอบไปด้วย ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช ค่าน้ำมัน ซึ่งรวมแล้วโดยเฉลี่ยสูงกว่าต้นทุนพันธุ์พื้นเมืองสีขาว ถึงไร่ละ 136.78 บาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งลดต่อยของข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมคือ เมล็ดพันธุ์ที่มีราคาสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองมากและจะต้องซื้อทุกปี ไม่สามารถที่จะเก็บ เมล็ดไว้ทำพันธุ์ต่อไปได้เพราะจะทำให้กลายเป็นผลเสียแก่เกษตรกร ต้นทุนในการซื้อ เมล็ดพันธุ์ข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงสูงกว่าโดยเฉลี่ยไร่ละ 68.97 บาท (รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4.7)

จากข้อมูลที่ได้ศึกษามาดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า "ต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง สูงกว่าต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว"

และจากข้อสรุปดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่า การศึกษาครั้งนี้ได้ยืนยันและพิสูจน์สัมมตฐานที่ 1 ของวิทยานิพนธ์นี้

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนการลงทุนปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวกับพันธุ์ลูกผสมสีแดง

การศึกษาอัตราผลตอบแทนการลงทุนโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบนี้มีประโยชน์ต่อการช่วยตัดสินใจโดยพิจารณาว่า เกษตรกรควรที่จะเลือกปลูกพันธุ์ใดซึ่งจะให้ผลตอบแทนที่ดีที่สุด ซึ่งอาจจะต้องพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ ประกอบกัน เช่น การตลาด ความสามารถในการผลิต ทั้งนี้เพื่อความรอบคอบในการลงทุน

การศึกษานี้รายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 5 ต่อไปนี้จะเป็นข้อสรุปประเด็นที่สำคัญ ๆ ที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้คือ

ทั้ง ๆ ที่พบว่าผลผลิตต่อไร่ของข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงจะสูงถึง 318.60 กิโลกรัมต่อไร่ในขณะที่ข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวมีผลผลิตเฉลี่ยเพียง 236.13 กิโลกรัมต่อไร่ซึ่งน้อยกว่าถึง 82.47 กิโลกรัมต่อไร่ แต่เนื่องจากต้นทุนการเพาะปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงสูงถึง 536.53 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าต้นทุนการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวถึง 168.90 บาทต่อไร่ นอกจากนี้ราคารับซื้อเมล็ดข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวก็ยังสูงกว่าพันธุ์ลูกผสมสีแดงอีกด้วย จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวสูงกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง ซึ่งมีข้อสังเกตดังนี้

1. จากการวัดต้นทุนภาพรายได้ - ค่าใช้จ่ายของเกษตรกร พบว่า การปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงมีค่าใช้จ่ายผันแปรสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองสีขาว เนื่องจากราคาเมล็ดพันธุ์ของพันธุ์ลูกผสมมีราคาสูงกว่ามาก นอกจากนี้ยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปลูกและบำรุงรักษาที่แพงกว่าข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวอีกด้วย (รายละเอียดแสดงในตารางที่ 5.4)

2. จากการวิเคราะห์ รายได้ - ค่าใช้จ่ายของเกษตรกรในแง่การลงทุนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีกำไรที่เป็นเงินสดและกำไรที่เกิดขึ้นเสมือนเกษตรกรว่างงานจากการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวสูงกว่าพันธุ์ลูกผสมสีแดง ร้อยละ 17.01 และ 8.74 ของรายได้ทั้งหมด ทั้งนี้เป็นผลกำไรจากการใช้แรงงานและปัจจัยการผลิต (ค่าเมล็ดพันธุ์) ของตนเองมากกว่าการปลูกพันธุ์ลูกผสม จึงทำให้ผลตอบแทนสูงกว่า (รายละเอียดแสดงในตารางที่ 5.4)

3. จากการวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ (รายละเอียดในตารางที่ 5.5) ซึ่งเป็นการศึกษาในระยะสั้นประมาณ 4-5 เดือนในช่วงฤดูการเพาะปลูกพบว่าอัตรากำไรส่วนเกินต่อต้นทุนการปลูก และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนการปลูกของการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวสูงกว่าข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง เฉลี่ยร้อยละ 28.45 เปอร์เซ็นต์ และ 12.93 - เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ สรุปได้ว่า ข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวให้อัตราผลตอบแทนสูงกว่า

4. ผลการวิเคราะห์ในเชิงการจัดการฟาร์ม พบว่า การปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง มีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายที่แท้จริงสูงกว่าการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวเฉลี่ยร้อยละ 5.2 บาท แต่เมื่อมาพิจารณาโดยนำต้นทุนการปลูกและค่าใช้จ่ายที่แท้จริงมาเปรียบเทียบกับพบว่า ในทุก ๆ 100 บาท ของต้นทุนการปลูกและค่าใช้จ่ายที่แท้จริงของการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว จะให้รายได้เหนือค่าใช้จ่ายที่แท้จริงสูงกว่าการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงโดยเฉลี่ยถึง 26.76 บาทและ 64.26 บาทตามลำดับ สรุปได้ว่า ข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวให้อัตราผลตอบแทนที่สูงกว่า

5. ผลการวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนจากค่าขาย พบว่าทุก ๆ 100 บาท จากค่าขาย ข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวจะให้กำไรเฉลี่ยร้อยละ 32.31 บาท สูงกว่าข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงที่ให้กำไรเฉลี่ยร้อยละ 25.81 บาทอยู่ 6.5 บาท สรุปได้ว่าเมื่อพิจารณาอัตราผลตอบแทนจากค่าขาย ข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวให้อัตราผลตอบแทนที่สูงกว่าข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง

✓ จากข้อมูลและเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่า "ผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงต่ำกว่าผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว" และจากข้อสรุปดังกล่าว จึงเป็นการแย้งต่อสมมุติฐานที่ 2 ของวิทยานิพนธ์นี้ที่ตั้งไว้ว่า "ผลตอบแทนจากการลงทุน จากการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองสีขาว"

✓ กล่าวโดยสรุปจากการวิเคราะห์ทั้งต้นทุนการเพาะปลูกและอัตราผลตอบแทนของข้าวฟ่างทั้งสองพันธุ์ พบว่า ข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวให้ผลตอบแทนที่สูง และใช้ต้นทุนในการปลูกต่ำกว่าข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ราคาต้นทุนและผลผลิตต้นทุน พบว่า ข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง มีราคาต้นทุนสูงกว่าข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว 0.12 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งเนื่องมาจากข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง มีต้นทุนการปลูกสูงกว่าสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองสีขาวมาก ส่วนผลผลิตต้นทุนนั้นข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เกินกว่าผลผลิตต้นทุนต่อไร่ โดยที่ส่วนเกินนี้มากกว่าส่วนเกินของข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว 16.1 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเนื่องมาจากข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว

✓ ฉะนั้นตามหลักการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะกล่าวได้ว่า เกษตรกรควรที่จะเลือกปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว (เฮกการ์) มากกว่าข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เป็นการพิจารณาตามหลักการทางวิชาการในเรื่องต้นทุนและผลตอบแทนเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้ว การพิจารณาเพื่อการตัดสินใจที่ต้นนั้นควรพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ความต้องการของตลาด ปัจจัยทางด้านวิชาการและความรู้ในการผลิต ฮีดความสามารถในการผลิต ตลอดจนปัจจัยการสนับสนุนด้านการลงทุน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญไม่น้อยกว่าการพิจารณาด้านต้นทุนและผลตอบแทนและยังมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วยเสมอ ดังจะได้สรุปและเสนอประเด็นต่าง ๆ ในหัวข้อต่อไป

ปัญหาและข้อ เสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ได้พบประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งพอจะรวบรวมสรุปพร้อมทั้งข้อ เสนอแนะไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา เรื่องข้าวฟ่างดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเรื่องการผลิต ซึ่งสรุปได้ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

- 1.1 ปัญหาการผลิตข้าวฟ่างพันธุ์ที่ตลาดโลกไม่ต้องการ
- 1.2 ปัญหาผลผลิตต่อไร่ต่ำ
2. ปัญหาเรื่องการตลาด ซึ่งเกี่ยวโยงมาจากปัญหาการผลิตคือ
 - 2.1 ตลาดข้าวฟ่างจำกัดอยู่ในวงแคบ
 - 2.2 เรื่องราคา คุณภาพสินค้า

1. ปัญหาเรื่องการผลิต

ข้าวฟ่างได้มีบทบาทที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่ดีในการเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ รัฐบาลจึงมีเป้าหมายกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525-2529) ในอันที่จะเพิ่มผลผลิตข้าวฟ่างเพื่อการส่งออก แต่รัฐบาลก็ประสบปัญหาในช่วงนี้คือ

1.1 ปัญหาการผลิตข้าวฟ่างพันธุ์ที่ตลาดโลกไม่ต้องการ ดังได้กล่าวมาแล้ว ปัญหาที่สำคัญที่สุดในขณะนี้ คือ ปัญหาความเหมาะสมของการเลือกปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ที่ระหว่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวและพันธุ์ลูกผสมสีแดง เนื่องจากว่า พันธุ์พื้นเมืองสีขาวที่เกษตรกรไทยนิยมปลูกกันมานานนี้ ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดโลกซึ่งมีความต้องการข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง ดังจะเห็นได้ว่าทั้งผู้ผลิตและผู้นำเข้าข้าวฟ่างที่สำคัญของโลกล้วนแต่ผลิตและนำเข้าข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงกันแทบทั้งนั้น จึงทำให้รัฐบาลและเอกชนส่วนสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงกันอย่างมาก เช่น ในปี 2527 ได้วางแผนลดพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังลงโดยนำเข้าข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงเข้าปลูกทดแทนโดยการนำเข้าเมล็ดพันธุ์ถึง 400 ตันจากต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็ยังลังเลที่จะปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง ทั้งนี้เพราะต้นทุนการเพาะปลูกสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองสีขาว ขยายได้ราคาต่ำกว่า หาผู้ซื้อยากกว่าพันธุ์พื้นเมืองสีขาว และยังเห็นได้ชัดเมื่อในการศึกษาค้างนี้พบว่า การปลูกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองนั้น ใช้ต้นทุนต่ำกว่าแต่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าพันธุ์ลูกผสมสีแดง ซึ่งถ้าถือตามหลักการนี้ก็น่าที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพันธุ์พื้นเมืองสีขาวมากกว่า แต่เนื่องจากว่าปัจจัยที่สำคัญคือ ความต้องการของตลาดโลกที่ต้องการข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงหรือสีอื่น ๆ ส่วนตลาดของข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวจำกัดอยู่เพียงประเทศไทยซึ่งนำเข้าจากไทยถึงประมาณร้อยละ 80 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมด จึงเป็นการเสี่ยงในการที่ประเทศไทยจะผูกพันอยู่กับผู้ซื้อรายใหญ่เพียงรายเดียว

ข้อเสนอแนะ

ในการพิจารณาแก้ปัญหาที่ควรพิจารณาหา "มาตรการด้านการตลาด" ให้สอดคล้องกับการผลิตของเกษตรกรให้เหมาะสมที่สุดเท่าที่จะทำได้ กล่าวคือ

ข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว (พันธุ์เฮกการ์)

จากการศึกษาพบว่าข้าวฟ่างพันธุ์นี้เป็นที่นิยมปลูกของเกษตรกร เพราะเป็นพืชทนแล้ง- ได้ดี ไม่ต้องบำรุงรักษามาก ค่าใช้จ่ายในการลงทุนสิ่งต่ำ ประกอบทั้งการซื้อขายกันในตลาดทำได้ ง่ายกว่าข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงซึ่งพ่อค้ามักจะไม่รับซื้อเพราะไม่แน่ใจในจำนวนการสั่งซื้อจาก ต่างประเทศ จึงแก้ปัญหาโดยไม่รับซื้อจากเกษตรกรหรือรับซื้อในราคาที่ดีกว่าพันธุ์พื้นเมืองสีขาว จึงทำให้เกษตรกรไม่นิยมที่จะหันไปปลูกพันธุ์ลูกผสมสีแดง และมักจะพบว่าเกษตรกรที่ปลูกพันธุ์ พื้นเมืองสีขาวมีเงินทุนหมุนเวียนน้อย จึงขาดแคลนในเรื่องเงินทุนในการเพาะปลูก โดยเฉพาะ ถ้าปลูกข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงต้องใช้ต้นทุนสูงกว่ามาก ถึงแม้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่จะสูงกว่า แต่ ผลตอบแทนไม่คุ้มกัน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวนี้จะต้องเป็นที่นิยมปลูกกันอยู่ อีกโดยทั่วไปด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลไม่ควรที่จะเร่งรัดให้เกษตรกรลดการผลิตลง แต่ ควรจะดำเนินการดังนี้

ก. หาช่องทางที่จะผูกขาดโควตาการนำเข้าของประเทศข้าวฤดูอาระเบียให้มากและมั่นคง ขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่

ข. เปิดตลาดใหม่สำหรับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในแถบตะวันออก- กลาง และที่มีอยู่แล้ว ก็ให้เพิ่มมากขึ้นโดยการศึกษาช่องทางและปัญหาที่ยังนำเข้าน้อยอยู่มาปรับปรุง แก้ไขพร้อมทั้งศึกษาจำนวนความต้องการของประเทศเหล่านั้น มาวางแผนการผลิตที่แน่นอนขึ้นต่อไป นอกจากนี้ยังต้องหาช่องทางเปิดตลาดไปในประเทศในแถบแอฟริกา สหภาพโซเวียต ซึ่งล้วนแต่เคย ซื้อข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาวจากไทยทั้งสิ้น

ค. พัฒนาในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานของการผลิต เช่น ความสะอาด สิ่งปลอมปน ความชื้น การบรรจุ ตลอดจนการขนส่งให้รวดเร็วทันตามกำหนดเวลา ซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดใจ เพื่อรักษาตลาดจากประเทศผู้สั่งซื้อ และยังเป็นกำลังเสริมตลาดใหม่ ๆ อีกด้วย

ข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง

ข้าวฟ่างพันธุ์นี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นพันธุ์ที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรไทยปลูก ซึ่งทั้งภาครัฐบาล และเอกชนได้สนับสนุนอย่างมาก แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะไม่เป็นที่นิยมของเกษตรกร ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว จากปัญหาต่าง ๆ ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้

ก. จุดด้อยของข้าวฟ่างพันธุ์นี้ คือ "การลงทุนสูง" จากการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าแรง ค่าบำรุงรักษาซึ่งสูงกว่าพันธุ์พื้นเมือง ถึงแม้จะให้ผลผลิตสูง แต่ผลตอบแทนไม่คุ้มกันเมื่อเทียบกับพันธุ์พื้นเมือง ฉะนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก ควรที่จะปรับปรุงในเรื่อง "ต้นทุน" การผลิตเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อลดต้นทุนให้ต่ำลงซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมานิยมปลูกพันธุ์นี้ รัฐบาลโดยกรมส่งเสริมการเกษตรควรจัดการให้มีการวิจัยพันธุ์ลูกผสมอื่น ๆ หรือให้พันธุ์แท้สีแดง เพื่อที่จะลดต้นทุนการซื้อเมล็ดพันธุ์ และการเพาะปลูกลง

ข. รัฐบาลควรส่งเสริมให้ความรู้ทางวิชาการแก่เกษตรกรมากขึ้นในเรื่องเทคนิคการเพาะปลูกพันธุ์ลูกผสม ซึ่งเกษตรกรยังไม่คุ้นเคย

ค. ควรจะเจรจาวางแผนการเปิดตลาดโลกไว้ให้สอดคล้องกับการผลิต เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหภาพโซเวียต ไต้หวัน ออสเตรเลีย เป็นต้น

ง. หน่วยรับซื้อของผู้ส่งออก และร้านนายหน้าในตลาดท่าเรือควรให้หลักประกันแก่เกษตรกรด้วยว่า จะรับซื้อข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงในราคาที่ไม่ต่ำกว่าราคาข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว เพราะผู้ส่งออกจำนวนมากไม่ยอมรับหรือหลีกเลี่ยงการซื้อข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดง หรือไม่ก็กดราคาซื้อ เพราะเห็นว่าพันธุ์นี้ไม่เป็นจำนวนมากพอที่จะส่งออก ต้องรวมหรือปนกับพันธุ์พื้นเมืองเพื่อส่งออก

จ. สำนักงานมาตรฐานสินค้า ควรกำหนดสีของข้าวฟ่างไทย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานกันในตลาดโลก เพื่อเปลี่ยนทัศนคติของผู้ซื้อต่างประเทศที่ยังเชื่อว่าข้าวฟ่างไทยมีสีขาวเพียงชนิดเดียว

1.2 ปัญหาผลผลิตต่อไร่ต่ำ

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้พบว่า เกษตรกรยังมีปัญหาในการไม่ปลูกตรงตามหลักวิชาการเกษตร กล่าวคือ

1.2.1 การใช้ที่ดิน ยังขาดหลักเกณฑ์ที่ดี เช่น เคยใช้มานานเป็นสิบ ๆ ปี ก็ไม่มีการใส่ปุ๋ย จากการสัมภาษณ์เกษตรกรถึงสาเหตุไม่ใช้ปุ๋ย ได้รับคำตอบดังนี้ ร้อยละ 50 ตอบว่าไม่เคยใช้และไม่รู้จักวิธีใช้ ร้อยละ 17.86 ตอบว่าไม่คุ้มทุนและอยากประหยัดค่าใช้จ่าย และอีกร้อยละ 32.17 ตอบว่า ได้ผลดีอยู่แล้ว

1.2.2 ระบบชลประทาน เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเพาะปลูกโดยอาศัยธรรมชาติ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่แน่นอน และไม่มั่นใจในผลผลิต และยังเป็นปัจจัยที่ทำให้สถาบันการเงินไม่กล้าที่จะให้สินเชื่อการเกษตร

1.2.3 ยังไม่มั่นใจในพันธุ์ใหม่ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจที่จะนำพันธุ์ใหม่มาเพาะปลูก จากการสัมภาษณ์ถึงสาเหตุที่ยังไม่ใช้พันธุ์กลมล้มสีแดง ได้รับคำตอบดังนี้ ร้อยละ 41.67 ตอบว่าเพราะขายได้ราคาต่ำและขายยาก ร้อยละ 22.22 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 19.44 เพราะราคาเมล็ดพันธุ์แพง

1.2.4 ปัญหาเรื่องเงินทุน เกษตรกรส่วนใหญ่มีเงินทุนต่ำ จึงไม่สามารถลงทุนเพิ่มเติมในการเพาะปลูกของตน ตลอดจนการเพาะปลูกใหม่ ๆ เช่น พันธุ์กลมล้มสีแดงที่จะต้องใช้ต้นทุนสูง และสถาบันทางการเงินมักจะไม่ยอมให้กู้มาก เกษตรกรจึงหันไปพึ่งเงินกู้นอกระบบซึ่งดอกเบี้ยแพง เกษตรกรจึงไม่แน่ใจว่าจะคุ้มหรือไม่ ทำให้การผลิตไม่พัฒนาเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลควรให้การสนับสนุนให้มีการส่งเสริม วิจัย ให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องเทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ที่ให้ผลตอบแทนในระยะยาวสูง เช่น ระบบการชลประทาน การบำรุงรักษาพืช การปรับปรุงดิน

สรุปได้ว่า จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ได้ใช้หลักวิชาการเกษตรเท่าที่ควร จึงน่าจะสรุปได้ว่า การศึกษานี้ พิสูจน์และยืนยันสัมมุติฐานที่ 3 ของวิทยานิพนธ์นี้ที่ว่า "ปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการปลูกข้าวฟ่างพันธุ์กลมล้ม และพันธุ์พื้นเมืองคือภาระที่เกษตรกรขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีทันสมัย"

กล่าวได้ว่าในแง่ของการผลิตเกษตรกรยอมเลือกปลูกพันธุ์ที่เห็นว่าสามารถให้ผลตอบแทนคุ้มค่า เป็นที่ยอมรับของตลาด มีหลักประกันอย่างมั่นใจว่าเมื่อปลูกแล้วจะมีที่รับซื้อและได้ราคาดี

ฉะนั้นการเพิ่มผลผลิตจึงอยู่ที่แรงจูงใจในเรื่องปัจจัยการตลาดอย่างมากว่ารัฐบาลจะดำเนินการวางแผนให้การตลาดสอดคล้องกับการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด

2. ปัญหาเรื่องการตลาด

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากสภาพการตลาดต่างประเทศสำหรับข้าวฟ่างของไทยจำกัดแคบเพียงประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นผู้ซื้อรายใหญ่ จึงเป็นการเสี่ยงสูง การที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้มีการผลิตข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงนี้ จึงจำเป็นต้องดำเนินการในทางการตลาดเพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณการผลิตที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ

2.1 ดำเนินการเปิดตลาดข้าวฟ่างให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศญี่ปุ่น จะพบว่าตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมาประเทศญี่ปุ่นได้นำเข้าเมล็ดพันธุ์ข้าวฟ่างปีละประมาณ 3.4 ล้านตัน มูลค่าประมาณ 13,220 ล้านบาท¹ และข้าวฟ่างที่ประเทศญี่ปุ่นนำเข้าส่วนใหญ่เป็นชนิดเมล็ดสีแดง โดยนำเข้าจากประเทศสหรัฐอเมริกา อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย ส่วนประเทศไทยนั้นญี่ปุ่นเคยนำเข้าเป็นปริมาณมากในปี 2517 ถึง 56,914 ตัน² แต่ลดลงเรื่อย ๆ จนถึงปี 2524 เหลือเพียง 42 ตัน และเพิ่มขึ้นในปี 2527 ประมาณ 6,796 ตัน (ตารางที่ 2.9) ซึ่งถ้าประเทศไทยสามารถผลิตข้าวฟ่างพันธุ์ลูกผสมสีแดงได้ ปริมาณการนำเข้าคาดว่าจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และการเปิดตลาดประเทศญี่ปุ่นนั้นประเทศไทยได้เปรียบประเทศส่งออกรายอื่นในเรื่องการขนส่งเพราะระยะทางใกล้กว่ามาก ฉะนั้นในเรื่องนี้ควรพัฒนาปรับปรุงด้านต่าง ๆ ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สำนักงานที่ปรึกษาการพาณิชย์ ณ กรุงโตเกียว, "ตลาดข้าวฟ่างในญี่ปุ่น" หนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชย์ (8 กุมภาพันธ์ 2528), หน้า 8.

² น. นกน้อย, นามแฝง. "ข้าวฟ่าง : ญี่ปุ่นเฝ้าซอูดิอาระเบียมอง" วารสารสมาคมพ่อค้าข้าวโพดและพืชพันธุ์ไทย (ตุลาคม - ธันวาคม 2525) หน้า 17.

2.1.1 ควรพัฒนาส่งเสริมการผลิตข้าวฟ่างชนิดที่ประเทศญี่ปุ่นต้องการ

2.1.2 เพิ่มความระมัดระวังในการคัดเลือกเกษตรกรชาวฟ่างที่ส่งออกให้

ได้มาตรฐานโดยควบคุมความสะอาด ความชื้น เป็นต้น

2.1.3 กำหนดราคาส่งออกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ตลาด เพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศส่งออกอื่น ๆ

2.1.4 เรื่องราคาส่งออกต่ำ หากทางออกโดยหาสัญญาซื้อขายกับญี่ปุ่นในระยะยาว เหมือนกับข้าวโพด จะช่วยให้มั่นใจในตลาดมากขึ้น แต่จะทำได้ก็เมื่อประเทศไทยมีการผลิตที่แน่นอน และพอเพียง

2.2 ดำเนินการในเรื่อง "ราคา"

2.2.1 เพื่อให้เกษตรกรได้มั่นใจในราคาข้าวฟ่างรัฐบาลจึงควรที่จะมีการวางแผนการผลิตที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้ผลิตล้นตลาดหรือถูกตัดโควตาการนำเข้า ทำให้เกิดปัญหาราคาตกต่ำ เกษตรกรขายไม่ออก ดังเช่นกรณีของมันสำปะหลัง ซึ่งการวางแผนดังกล่าวคือ การหาปริมาณการส่งออกที่แน่นอนเพื่อการผลิตที่พอดีอันจะเป็นการรักษาคุณภาพของตลาด นอกจากนี้ยังอาจต้องกำหนดเขตเศรษฐกิจในการปลูกข้าวฟ่าง

2.2.2 ให้รัฐบาลมีการประกันราคาขั้นต่ำขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการอยู่รอดและไม่ทอดทิ้งจากรัฐบาล

2.2.3 ควรมีการจัดตั้ง "ฉางกลาง" ในกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์โดยให้อยู่ใกล้กับแหล่งผลิตและจำหน่ายผลผลิตให้กับโรงงานอุตสาหกรรมโดยตรง เพื่อไม่ให้ผ่านคนกลางหลายทอด ซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนของเกษตรกรจะดีขึ้น

2.2.4 ส่งเสริมและแนะนำให้เกษตรกรรวมกลุ่มกัน เพื่อให้เกิดอำนาจในการต่อรองด้านการซื้อและจำหน่าย

2.2.5 ให้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรดำเนินการและประสานงานในการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยศึกษาทางด้านเศรษฐกิจการผลิต สักรวบรวมปริมาณการผลิต ต้นทุนการผลิตรวม ราคาที่เกษตรกรจะขายได้

2.2.6 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้ความร่วมมือและสนับสนุนองค์การของรัฐ หรือสถาบันเกษตรกรในด้านเงินทุน

2.2.7 พยายามส่งเสริมตลาดอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ภายในประเทศให้หันมาซื้อข้าวฟ่างให้มากขึ้น

จากการศึกษาทั้งหมดเกี่ยวกับพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าวฟ่างนี้ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาต้นทุนการเพาะปลูก และผลตอบแทนของข้าวฟ่างสองพันธุ์ พบว่า ข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว (พันธุ์เฮกการ์) ใช้ต้นทุนการเพาะปลูกต่ำและให้ผลตอบแทนสูงกว่าพันธุ์ลูกผสมสีแดง ทั้ง ๆ ที่พันธุ์ลูกผสมสีแดงให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มากกว่า แต่เนื่องจากต้องใช้ต้นทุนสูง โดยเฉพาะค่าเมล็ดพันธุ์และค่าดูแลรักษาสูงกว่าจึงทำให้ผลตอบแทนต่ำกว่าพันธุ์พื้นเมือง

ฉะนั้นการที่รัฐบาลมุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพันธุ์ลูกผสมสีแดงจึงเป็นการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาการส่งออก โดยให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของตลาดโลก โดยมองปัจจัยด้านการตลาดเป็นหลัก แต่ไม่ได้มองที่ความสามารถของเกษตรกรทั้งในด้านการลงทุนและการเพิ่มผลผลิต เพราะเกษตรกรมักจะตัดสินใจเลือกปลูกพันธุ์ที่ขายได้ง่าย มีกำไรดี ต้นทุนต่ำ มากกว่าที่จะปลูกพันธุ์ที่ต้องลงทุนสูง แม้จะได้จำนวนผลผลิตมากกว่า แต่ราคาตลาดในการรับซื้อไม่แน่นอน ดังนั้น ในการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพันธุ์ลูกผสมสีแดงนั้น ในแง่ของการตลาดแล้วเหมาะสมและควรส่งเสริมอย่างยิ่ง แต่การดำเนินการนั้นจะต้องสอดคล้องกันทั้งภาครัฐบาล เอกชน และเกษตรกร รัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรเร่งแก้ปัญหาของข้าวฟ่างพันธุ์นี้ในด้านการลดต้นทุนต่าง ๆ ลง ซึ่งจะทำให้ได้ผลตอบแทนสูงขึ้น อันจะเป็นการสร้างความมั่นใจและเป็นแรงจูงใจต่อเกษตรกรให้หันมาปลูกพันธุ์ลูกผสมสีแดงมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ควรลดการผลิตและส่งออกข้าวฟ่างพันธุ์พื้นเมืองสีขาว เพราะเป็นพันธุ์ที่ลงทุนน้อยแต่ให้ผลตอบแทนสูง ควรที่จะหาตลาดแถบตะวันออกกลางสำหรับข้าวฟ่างพันธุ์นี้อีกซึ่งคาดว่าจะมีลูกค้าที่ดี

เชื่อว่ามาตรการทั้งในด้านการผลิตการตลาดทั้งจากภาครัฐบาลและเอกชน ถ้าได้ร่วมมือกันอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพแล้ว อนาคตของตลาดข้าวฟ่างไทยจะไปได้ดีมาก อาจจะเป็นผู้ส่งออกที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียได้ไม่ยากนัก และโอกาสที่ข้าวฟ่างจะก้าวขึ้นมาเป็นพืชที่หารายได้เข้าประเทศชั้นแนวหน้าก็ไม่ไกลจากความเป็นจริงเลย